

Юрій Олександрович НОВОСАД,

кандидат юридичних наук, начальник управління нагляду

у кримінальному провадженні прокуратури Волинської області, Луцьк, Україна

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СПЕЦІАЛЬНО-КРИМІНОЛОГІЧНОГО ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ ЗЛОЧИНАМ

У наукових джерелах називаються різноманітні заходи спеціально-кримінологічного запобігання корупції. Зокрема, В. В. Василевич до таких відніс: 1) встановлення такого матеріального рівня утримання службовців, який здатний забезпечити їм і їхнім родинам пристойний рівень життя; 2) поліпшення контролю за доходами і витратами державних та інших категорій службовців, за кадровою політикою; 3) забезпечення безпеки осіб (а також їх родин), які здійснюють боротьбу з корупційною злочинністю; 4) запровадження режиму службового використання дорогих державних квартир, будинків, наданих у зв'язку із займаною державною посадою; 5) формування усіх виплат із бюджетної системи держави тільки на основі закону і т. ін. [1, с. 137].

О. Г. Кальман у контексті діяльності органів прокуратури найбільш дієвими вважає наступні заходи спеціально-кримінологічного запобігання корупції: а) забезпечення дійового нагляду за додержанням і виконанням законів у сфері запобігання та протидії корупції; б) систематичне проведення перевірок додержання вимог антикорупційних законів; в) застосування належних заходів прокурорського реагування по виявленню фактів порушень антикорупційного законодавства; г) моніторинг та оцінка законності правових актів, що видаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування [2, с. 207–208].

Зарубіжні фахівці, зокрема А. І. Долгова, до таких заходів, крім цього, відносять: 1) підвищення контролю за аспектами поведінки держслужбовців, які є найбільш чутливими до корупції (надання інформації, що не підлягає офіційному оприлюдненню); кадровою політикою; ротацією кадрів; ін.; 2) усунення фактів розбіжностей закріплених законом завдань, повноважень різних суб'єктів і правових засобів їх забезпечення (наприклад, коли недержавним службам безпеки (охоронним фірмам державні правоохоронні органи не зобов'язані надавати необхідну інформацію); 3) провадження всіх виплат з Держбюджету тільки на підставі закону; інші [3, с. 512].

В інших зарубіжних наукових виданнях у цьому напрямі обґрунтовано проведення наступних спеціально-кримінологічних заходів: а) організація боротьби з корупцією на всіх її рівнях; б) звуження поля дій умов та обставин, що сприяють корупції; в) збільшення вірогідності виявлення корупційних дій та покарання за них; г) стимулювання мотивів антикорупційної поведінки; г) створення атмосфери громадського несприйняття корупції у всіх її проявах [4, с. 253]. Проте, як у зв'язку з цим слушно зауважив М. І. Хавронюк, кнопки, натисканням яких

запускаються відповідні антикорупційні механізми перебувають, на жаль, під контролем не всього громадянського суспільства, а лише певних політичних сил. Це вони вирішують, чи буде здійснюватися наступ на корупцію, чи буде цей наступ суспільним («по всіх фронтах») або вибірковим, чи буде він стосуватися представників усіх ешелонів влади чи лише її нижніх ланок [5, с. 4].

Стосовно інших заходів спеціально-кримінологічного запобігання корупції то слід зазначити, що Україна зараз має доволі адекватне антикорупційне законодавство, яке при наявній політичній волі можна практично застосувати і таким чином зменшити рівень корупційних правопорушень [6, с. 362]. До основних нормативно-правових актів у сфері боротьби з корупцією в Україні можна віднести: спеціальний Закон України «Про запобігання корупції» [7]; спеціальні норми КК України [8, с. 845]; нормативно-правові джерела, що визначають правовий статус Національного агентства з питань протидії корупції, прокуратури, правоохоронних органів та інших суб'єктів спеціально-кримінологічного запобігання корупції [9].

Крім цього, на сьогодні в нашій державі: а) врегульовані питання спеціальної перевірки стосовно осіб, які претендують на заняття посад, пов'язаних із виконанням функцій держави або органів місцевого самоврядування; б) встановлено зобов'язання подання публічними службовцями декларацій про майно, доходи, витрати; в) введенні обмеження для прийняття на роботу (службу) до органів державної влади осіб, яких раніше було засуджено за вчинення злочинів або на яких протягом трьох останніх років накладалися адміністративні стягнення за вчинення корупційних правопорушень: 1) встановлення вимог щодо запобігання конфлікту інтересів; 2) введення обмежень щодо роботи близьких осіб; 3) встановлення правових підстав звільнення з роботи осіб, притягнутих до відповідальності за корупційні правопорушення. Всі ці заходи змістовно відносяться до спеціально-кримінологічних у сфері протидії корупції.

Важливим у цьому ж контексті стало ухвалення 13 травня 2014 року Верховною Радою України Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України», відповідно до якого посилено санкції за вчинення кримінальних правопорушень щодо фізичних та юридичних осіб [10]. Крім цього, зазначеним Законом України внесено зміни до Закону України «Про звернення громадян», а саме: у ньому

передбачена можливість повідомляти про корупційні правопорушення анонімно, а також визначено порядок розгляду таких повідомлень [11]. До не менш ефективних заходів спеціально-кримінологічного запобігання корупції можна також віднести ті із них, що пов'язані із: а) запровадженням зовнішнього контролю за деклараціями про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Зокрема, чинним законодавством України запроваджено адміністративну та дисциплінарну відповідальність за подання у згаданих декларація недостовірних відомостей; б) здійсненням перевірок достовірності зазначених у деклараціях відомостей спеціальними суб'єктами, одним із яких є центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику фінансового характеру; в) створенням основ державної антикорупційної політики в Україні, одним із вирішенням якої стала, зокрема, національна антикорупційна стратегія на 2011–2015 роки [12]; г) оприлюдненням на офіційному веб-сайті Міністерства юстиції

України відомостей з Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні правопорушення; г) приведенням національних антикорупційних нормативно-правових актів до змісту міжнародно-правових актів з означеної проблематики (Конвенції ООН проти корупції (2003 р.); Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.); Кримінальної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.) та інші), а також з використанням у запобіжній діяльності позитивного зарубіжного досвіду [13].

Якщо виходити із змісту цих наукових підходів, то під профілактикою випередження корупційної злочинності слід розуміти такий вид запобіжної діяльності спеціалізованих суб'єктів (національного антикорупційного бюро, Національного агентства з питань протидії корупції, інші спеціалізовані правоохоронні органи), що спрямована на недопущення виникнення і поширення зазначеного суспільно небезпечного явища та його наслідків у суспільному житті.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінологія: навч. посіб./О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. О. М. Джужа. Київ: Атіка, 2009. 312 с.
2. Проблеми протидії злочинності: підручник/Кальман О. Г., Козьяков І. М., Куц В. В. та ін.; за ред. О. Г. Кальмана. Харків: Новасофт, 2010. 352 с.
3. Криминология: учебник для юрид. вузов/под. общ. ред. А. И. Долговой. М.: Инфра-М – Норма, 1997. 784 с.
4. Криминология: учебник/под ред. Рогова И. И, Алауханова Е. О. Алматы: Междунар. центр науч. исследований и прав. экспертизы РК, 2008. 614 с.
5. Хавронюк М. І. Науково-практичний коментар до Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції». Київ: Атіка, 2011. 424 с.
6. Кримінологія: підручник/В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуська та ін.; за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головікіна. Харків: Право, 2014. 440 с.
7. Про запобігання корупції: закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України/за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. Київ: Юрінком Інтер, 2015. 1063 с.
9. Бусол О. Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні: монографія. Київ: Ін Юре, 2014. 564 с.
10. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у сфері державної антикорупційної політики у зв'язку з виконанням Плану дій щодо лібералізації ЄС візового режиму для України: закон України від 13.05.2014 № 1261-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 28. Ст. 937.
11. Про звернення громадян: закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
12. Про Національну антикорупційну стратегію на 2011–2015 роки: указ Президента України від 21.10.2011 № 1001/2011. *Офіційний вісник України*. 2011. № 83. Ст. 3020.
13. Крупко Д. І. Відповідальність за хабарництво за кримінальним правом Німеччини, Швейцарії та України (порівняльно-правове дослідження): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Одеса, 2005. 271 с.

Одержано 03.02.2017